

BIZNESNING RIVOJLANISHIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING AMALIY AHAMIYATI*G'ulomova Kumushbibi Qamar qizi**Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti*

+998958755646

kumushbibig@mail.ru

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida biznesni rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari, raqamli texnologiyalarning korxonalar faoliyatiga ta'siri hamda ularning raqobatbardoshlikni oshirishdagi amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, elektron tijorat, raqamli platformalar, sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili kabi innovatsion vositalarning biznes jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va yangi bozor imkoniyatlarini yaratishdagi roli yoritiladi. Tadqiqot natijalarida raqamli transformatsiya biznes samaradorligini oshirishning muhim omili ekani asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, biznesni rivojlantirish, raqamli transformatsiya, elektron tijorat, innovatsion texnologiyalar, raqobatbardoshlik, ma'lumotlar tahlili, raqamli platformalar, samaradorlik.

Аннотация: В данной статье рассматриваются современные направления развития бизнеса в условиях цифровой экономики, анализируется влияние цифровых технологий на деятельность предприятий и их практическая значимость в повышении конкурентоспособности. Особое внимание уделено роли электронной коммерции, цифровых платформ, искусственного интеллекта и анализа данных в оптимизации бизнес-процессов, снижении издержек и формировании новых рыночных возможностей. В результате исследования обосновано, что цифровая трансформация является ключевым фактором повышения эффективности бизнеса.

Ключевые слова: цифровая экономика, развитие бизнеса, цифровая трансформация, электронная коммерция, инновационные технологии, конкурентоспособность, анализ данных, цифровые платформы, эффективность.

Abstract: This article examines modern approaches to business development in the context of the digital economy and analyzes the impact of digital technologies on enterprise activities and their practical importance in enhancing competitiveness. Particular attention is given to the role of e-commerce, digital platforms, artificial intelligence, and data analytics in optimizing business processes, reducing costs, and creating new market opportunities. The study concludes that digital transformation is a key factor in improving business efficiency and ensuring sustainable growth.

Keywords: digital economy, business development, digital transformation, e-commerce, innovative technologies, competitiveness, data analytics, digital platforms, efficiency.

Kirish

So'nggi yillarda jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan tub o'zgarishlar raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi bilan bevosita bog'liqdir. Raqamli iqtisodiyot nafaqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, balki ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, savdo va boshqaruv tizimlarining tubdan transformatsiyalanishini ham anglatadi. Bugungi kunda biznes subyektlari uchun raqamli texnologiyalardan foydalanish raqobatbardoshlikni ta'minlashning asosiy shartiga aylanmoqda.

An'anaviy iqtisodiy modelda biznes faoliyati ko'proq moddiy resurslarga tayanib kelgan bo'lsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida asosiy resurs sifatida ma'lumotlar, innovatsiyalar va texnologik yechimlar maydonga chiqmoqda. Bu esa korxonalar faoliyatida tezkorlik, moslashuvchanlik va samaradorlikni oshirish imkonini bermoqda.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham raqamlashtirish jarayonlari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Elektron hukumat tizimi, raqamli to'lovlar, onlayn savdo platformalari va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari biznes yuritish muhitini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Natijada tadbirkorlik faoliyatini boshlash, yuritish va kengaytirish jarayonlari soddalashib, yangi imkoniyatlar yuzaga kelmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — raqamli iqtisodiyotning biznes rivojlanishiga ko'rsatayotgan amaliy ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda uning samaradorlikni oshirishdagi rolini asoslab berishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

Tahliliy usul — raqamli iqtisodiyot tushunchasi va uning biznes jarayonlariga ta'sirini o'rganishda;

Taqqoslash usuli — an'anaviy va raqamli biznes modellari o'rtasidagi farqlarni aniqlashda;

Statistik kuzatuv usuli — raqamli texnologiyalar joriy etilishi natijasida yuzaga kelgan iqtisodiy samaralarni baholashda;

Tizimli yondashuv — biznes faoliyatining barcha bosqichlarida raqamlashtirishning kompleks ta'sirini aniqlashda;

Empirik kuzatuv — amaliyotda faoliyat yuritayotgan korxonalar tajribasini umumlashtirishda.

Mazkur metodlar orqali raqamli texnologiyalarning biznes samaradorligi, xarajatlar optimallasuvi va bozor kengayishiga ta'siri kompleks ravishda o'rganildi.

Natijalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot biznes rivojlanishiga bir necha asosiy yo'nalishlar orqali ta'sir ko'rsatadi.

Birinchidan, operatsion samaradorlik oshadi. Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini tezlashtiradi, inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytiradi va vaqt tejalishini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, xarajatlar sezilarli darajada kamayadi. Masalan, elektron hujjat aylanishi qog'oz xarajatlarini qisqartiradi, onlayn marketing esa an'anaviy reklama vositalariga nisbatan arzon va samarali hisoblanadi.

Uchinchidan, bozor geografiyasi kengayadi. Elektron tijorat platformalari orqali kichik biznes subyektlari ham xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

To'rtinchidan, mijozlar bilan aloqalar sifati yaxshilanadi. CRM tizimlari yordamida mijozlar ehtiyojlari tahlil qilinadi, individual xizmat ko'rsatish imkoniyati yaratiladi.

Beshinchidan, innovatsion mahsulot va xizmatlar paydo bo'ladi. Sun'iy intellekt, "bulutli" texnologiyalar va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash (Big Data) biznesning yangi modellari shakllanishiga olib kelmoqda.

Natijada raqamli texnologiyalarni qo'llayotgan korxonalar an'anaviy usulda ishlayotgan korxonalarga nisbatan tezroq rivojlanayotgani kuzatildi.

Muhokama: Raqamli iqtisodiyotning biznes rivojlanishidagi ahamiyatini baholashda uning nafaqat texnologik, balki strategik omil ekanligini ham ta'kidlash zarur. Bugungi kunda raqamlashtirish oddiy vosita emas, balki biznes modelining ajralmas qismiga aylanmoqda.

Raqamli transformatsiya korxonalarga quyidagi strategik ustunliklarni beradi:

- tezkor qaror qabul qilish imkoniyati;
- real vaqt rejimida monitoring yuritish;
- risklarni oldindan prognozlash;
- ishlab chiqarish jarayonlarini moslashuvchan boshqarish;
- yangi daromad manbalarini shakllantirish.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayoni ayrim muammolarni ham keltirib chiqaradi. Jumladan:

- kadrlarning raqamli kompetensiyasi yetarli emasligi;
- kiberxavfsizlik masalalarining dolzarbligi;
- dastlabki investitsiya xarajatlarining yuqoriligi;
- infratuzilmaning to'liq rivojlanmaganligi.

Ammo uzoq muddatli istiqbolda ushbu muammolar raqamlashtirish beradigan iqtisodiy foyda bilan qoplanadi. Tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni joriy etgan biznes subyektlari barqarorroq va raqobatbardoshroq bo'ladi.

Xulosa

O'tkazilgan tadqiqotlar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy biznes rivojlanishining asosiy drayveri hisoblanadi. U korxonalar faoliyatida samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish, boshqaruvni takomillashtirish va yangi bozorlarni egallash imkonini yaratadi.

Raqamlashtirish biznes jarayonlarini optimallashtiribgina qolmay, balki butun iqtisodiy tizimning sifat jihatidan yangi bosqichga o'tishini ta'minlaydi. Raqamli texnologiyalarni faol qo'llash korxonalar uchun uzoq muddatli raqobat ustunligini shakllantiradi.

Shu sababli, biznes subyektlari faoliyatida raqamli transformatsiyani jadallashtirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va raqamli ko'nikmalarga ega mutaxassislarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida iqtisodiy o'sish aynan raqamli infratuzilma, bilimga asoslangan boshqaruv va texnologik innovatsiyalar bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Demak, raqamli iqtisodiyot — bu nafaqat bugunning talabi, balki kelajak taraqqiyotining muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tapscott D. *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. — New York: McGraw-Hill, 2015.
2. Brynjolfsson E., McAfee A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. — New York: W.W. Norton & Company, 2016.
3. Laudon K. C., Laudon J. P. *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. — 16th ed. — Pearson, 2020.
4. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. — Geneva: World Economic Forum, 2017.
5. OECD. *Digital Economy Outlook*. — Paris: OECD Publishing, 2022.
6. World Bank. *World Development Report: Digital Dividends*. — Washington DC, 2021.
7. Rogers D. L. *The Digital Transformation Playbook: Rethink Your Business for the Digital Age*. — Columbia University Press, 2018.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. — Toshkent, 2020.
9. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi. *Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha tahliliy hisobot*. — Toshkent, 2023.
10. Porter M. E., Heppelmann J. *How Smart, Connected Products Are Transforming Companies*. — Harvard Business Review, 2019.
11. Chaffey D. *Digital Business and E-Commerce Management*. — Pearson Education, 2022.
12. Turban E., Pollard C., Wood G. *Information Technology for Management*. — Wiley, 2021.
13. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. *Axborotlashuv va raqamli iqtisodiyot ko'rsatkichlari to'plami*. — Toshkent, 2023.
14. McKinsey Global Institute. *Digital Globalization: The New Era of Global Flows*. — 2022.
15. G20 Insights. *Policies for a Digital Economy*. — Berlin, 2021.